

Lutka kao posrednik u komunikaciji s djecom

Šenjug, Vjeka

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:898434>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Vjeka Šenjug

LUTKA KAO POSREDNIK U KOMUNIKACIJI S DJECOM

Završni rad

Zagreb, rujan 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Vjeka Šenjug

LUTKA KAO POSREDNIK U KOMUNIKACIJI S DJECOM

Završni rad

Mentor rada:

Morana Varović Čekolj, mag. art., predavač

Zagreb, rujan 2022.

ZAHVALA

Posebno hvala mojoj obitelji za podršku koju su mi pružali tijekom čitavog studiranja i prijateljima koji su mi ovo razdoblje učinili nezaboravnim i bili mi konstantna podrška i oslonac.

Zahvaljujem se mentorici mag. art., mag. prim. educ. Morani Varović Čekolj, na pomoći i razmišljanju tijekom izrade završnog rada.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. O lutkarstvu	2
3. Lutka	4
3.1. <i>Marionete</i>	5
3.2. <i>Ginjol</i>	5
3.3. <i>Zijevalica</i>	6
3.4. <i>Lutke sjene</i>	7
3.5. <i>Javajka</i>	8
4. O igri i simboličkoj igri	10
5. Dijete i lutka	12
6. Lutka kao pomoćno sredstvo u komunikaciji	15
7. Primjena lutke u predškolskoj ustanovi	17
8. Zaključak	21
Literatura	23
Popis slika	24
Izjava o izvornosti završnog rada	25

Sažetak

Tema ovog rada je lutka i njezina uloga u radu s djecom predškolske dobi. U povijesti lutkarstva nalazimo brojne primjere upotrebe lutaka koji nam pokazuju koliki su značaj lutke imale za pojedine kulture. Postoji mnogo različitih vrsta lutaka sa specifičnim karakteristikama i načinima animiranja, a u ovom radu izdvojene su samo neke. Za razumijevanje uloge lutke u dječjoj igri potrebno je biti upoznat sa njenim karakteristikama i važnosti za dječji razvoj. Simbolička igra, koja prevladava u ranom djetinjstvu, najčešće se odvija uz pomoć lutaka koje preuzimaju različite uloge i s kojima dijete ulazi u različite odnose. Pomoću simboličke igre dijete se može približiti svijetu odraslih, te ga istraživati na načine koje u stvarnom životu ne može. Također promatranjem simboličke igre možemo saznati mnogo toga o djetetu i njegovim osjećajima. Lutka je nerijetko glavni lik u dječjoj igri i ona može reprezentirati dijete kao i neku osobu blisku djetetu. Promatranjem djetetove interakcije ili postupanja s tom lutkom možemo uočiti odnose između djeteta i okoline, te njegove naravi. Za dijete odrasla osoba predstavlja određeni autoritet, pa kada ima neki problem bilo kod kuće ili u vrtiću, rijetko će joj se povjeriti, jer će prevladati strah. Upravo tada otkrivamo pravu snagu lutke. Lutka je u očima djeteta prijatelj kojem se može povjeriti bez straha, a njezina upotreba u predškolskoj ustanovi može uvelike olakšati posao odgojitelja. Na kraju navedeni su samo neki od mnogih načina primjene lutke u vrtićkoj grupi, kao i smjernice za postizanje maksimalnog učinka.

Ključne riječi: lutka, lutkarstvo, dijete, odgojitelj, komunikacija.

Summary

The topic of this paper is the puppet and its role in working with preschool children. The introduction is about the rich history of puppetry and its significance for certain cultures. Then we get to know the types of puppets and their characteristics, as well as the methods of using them. All of this is an important foundation for further work and application of the puppet in a preschool institution. To understand the role of a puppet in child's play, it is necessary to be familiar with its characteristics and importance for children's development. Symbolic play, which prevails in early childhood, most often takes place with the help of puppets that assume different roles and with which the child enters different relationships. With the help of symbolic play, the child can get closer to the world of adults and explore it in ways that he cannot in real life. Also, by observing symbolic play, we can learn a lot about the child and his or her feelings. A puppet is often the main character in child's play, and it can represent the child as well as a person close to the child. By observing the child's interaction or treatment with that doll, we can observe the relationship between the child and the environment, and its nature. For a child, an adult represents a certain authority, so when they have a problem either at home or in kindergarten, they will rarely confide in an adult, because fear will prevail. It is then that we discover the true power of the puppet. In the eyes of a child, a puppet is a friend that can be trusted without fear, and its use in preschool can facilitate the work of educators. At the end, only some of the many ways of using the puppet in the kindergarten group are listed, as well as guidelines for achieving maximum effect.

Key words: puppet, puppetry, child, educator, communication.

1. Uvod

Svijet lutkarstva neobičan je svijet mašte i čuđenja. U tom svijetu sve je moguće, glavni junaci lutkarskih predstava, lutke, mogu proživljavati sve ono o čemu mi možemo samo maštati. Taj element oživljavanja mašte ono je što već godinama privlači i velike i male u lutkarska kazališta da bar na sat vremena napuste svakodnevicu i prepuste se svijetu fantazije i humora. Taj svijet posebno je privlačan djeci.

U ranoj dobi igra je glavna aktivnost kojom djeca razvijaju gotovo sve svoje sposobnosti, ulaze u odnose s drugom djecom i odraslima i pri tome uče o svijetu koji ih okružuje. Djeca su već vrlo rano sposobna igrati različite uloge i koristiti predmete iz okoline na neuobičajene načine. Takvu igru, u kojoj dijete stvara svoj imaginativni svijet koristeći predmete iz okoline pretvarajući ih u željene objekte i manipulirajući njima na način "kao da", nazivamo simboličkom igrom. Glavni protagonist u takvoj igri je najčešće lutka, odnosno neki predmet koji poprima obilježja živog stvorenja s kojim dijete može uspostaviti odnos. Snagom svoje imaginacije dijete lako animira predmete i kreira situacije koje sadrže mnoge elemente vlastitog iskustva, ali i fantazije koje nam mogu otkriti ono što ga zaokuplja i kakav odnos ima prema okolini koja ga okružuje.

Osim u simboličkoj igri dijete dolazi u kontakt s lutkom i na druge načine. Ono može biti animator lutke u vlastitoj lutkarskoj predstavi, kao i promatrač lutkarske predstave, može izrađivati vlastitu lutku ili ulaziti u komunikaciju s odraslima gdje lutka dobiva ulogu posrednika.

Zbog prednosti kao posrednika u komunikaciji, lutka ima važnu ulogu u dječjoj psihoterapiji. Mnogi autori navode dobrobiti korištenja lutke u terapiji s djecom. Čak i kod najzatvorenije djece uspjeli su pomoću lutke ostvariti komunikaciju.

Jednaku moć lutka ima i u vrtičkom okruženju. Kada odgojitelj uzme lutku u ruke, on prestaje biti poznata osoba s kojom je već izgrađen neki određeni odnos, te postaje magično biće koje zaokuplja svu njihovu pažnju i otvara nove mogućnosti komunikacije. Na taj način odgojitelj ima šansu za uspostavljanjem novih odnosa unutar grupe i na individualnom planu.

Mogućnosti uporabe lutke u odgojnoj skupini su brojne, no da bi rad s lutkama imao pozitivan ishod, potrebno je da odgojitelji dobro poznaju ovu umjetnost u svim njezinim aspektima.

2. O lutkarstvu

Svijet lutaka je svijet poezije, humora i fantastike, to je svijet bajke u kojem se odigravaju najzanimljivije priče i čudnovate zgrade (Vlasta Pokrivka, 1978). U lutkarstvu su mogućnosti interpretacije svijeta koji nas okružuje neograničene. Ono može prikazivati najdublje istine o čovjeku i svijetu, no istovremeno može biti samo zabava, ispunjeno potpunom besmislenošću. Kao umjetnost ono objedinjuje dramski, likovni, plesni i književni izraz što ostavlja neograničeni broj mogućnosti kreativnog stvaralaštva (Županić Benić, 2009).

Lutkarstvo se može pronaći kao dio kulturne tradicije gotovo svake zemlje. U Egiptu su pronađeni ostaci kazališta lutaka koje je osnovao rimski car Hadrijan. Tijelo pronađenih lutki bilo je napravljeno od drveta, a glava lutke od bjelokosti (Vuković-Žunić, J., Delaš, B., 2006). No daleko najvažnije mjesto u povijesti lutaka zauzimaju zemlje Dalekog istoka gdje možemo pronaći izvore mnogih vrsta lutaka koje se i danas koriste. U devetom stoljeću prije Krista predstave u Indiji bile su isključivo vjerskog karaktera. One nisu imale prethodno napisan tekst, već su bile improvizirane, a nazvali su ih "Sutrahara", što bi u prijevodu značilo čovjek koji vuče konce (Vuković-Žunić, J., Delaš, B., 2006). U Indoneziji je kazalište lutaka također u početku bilo vjerskog karaktera, a tek zatim svjetovnog. U ovom kazalištu koristile su se lutke napravljene od kože, a njihove sjene prikazivale su se na platnu. Zanimljivo je kako u to vrijeme muškarci i žene nisu na isti način gledali predstave. Dok su muškarci sjedili ispred platna i mogli promatrati samo sjene lutaka, žene su morale sjediti sa druge strane platna, pa su tako imale pogled i na lutkara i na lutke (Vuković-Žunić, J., Delaš, B., 2006). Lutka je veliki utjecaj imala i u kulturi Kine. Većim dijelom bile su načinjene od kože, a u izvedbama prevladavalo je kazalište sjena. Struktura predstave bila je pripovjedačka i nije bilo pisanog teksta.

Valja spomenuti i specifično vodeno kazalište koje se razvilo u vjetnamskoj kulturi. Veliki bazen zamjenjuje klasičnu lutkarsku pozornicu, a lutkari obučeni u ribarska odijela nalaze se unutar bazena u kojem animiraju svoje lutke. Lutke su pričvršćene za drvene ili plutene ploče, a karakterizira ih velika pokretljivost (Vuković-Žunić, J., Delaš, B., 2006). Nakon dolaska prvih lutaka iz Kine u Japan, nastaje kazalište Bunraku koje prikazuje vitešku prošlost Japana. Bunraku lutke dosežale su visinu i do jednog metra a za njihovo pokretanje bila su potrebna tri animatora (Vuković-Žunić, J., Delaš, B., 2006).

Lutkarstvo se kroz povijest sa Dalekog istoka proširilo i Europom, no nakon pada Rimskog Carstva, zbog velikog utjecaja kršćanstva koje nije prihvaćalo lutke koje su imale

ljudska obilježja, ono je gotovo u potpunosti zamrlo (Vuković-Žunić, J., Delaš, B., 2006). U srednjem vijeku kršćanska crkva ponovo je vratila život lutkarskim predstavama, želeći približiti crkvena učenja puku. Stoga su se na ulicama gradova ponovo mogle vidjeti lutkarske predstave, no ovoga puta prikazivale su samo prizore iz Biblije. No, nije prošlo puno vremena i lutkarske predstave pomalo su gubile vjerski karakter, te je lutkarstvo postalo najpopularnijom narodnom umjetnošću (Vuković-Žunić, J., Delaš, B., 2006). Ono je postalo svojevrstan medij kojim se izražavalo nezadovoljstvo društvenim i političkim prilikama. U 18. stoljeću putujući lutkari koristili su se prijenosnim pozornicama s kojima bi putovali od grada do grada i izvodili igrokaze. U svojim izvedbama često su se bavili ljudskim problemima, strahovima, sukobima, pa su, nerijetko pomoću metafore, pokazivali nezadovoljstvo vladajućima. Iz takvih igrokaza nastala je tzv. "ulična komedija" sa svojim stalnim protagonistima. Najčešće je glavni lik bio mladić kojeg su krasile raznolike vrline, te je kao takav publici bio omiljeni lik. On je u predstavama neizravno predstavljao narod koji je bio potlačen, pa se u izvedbama suprotstavljao vlasti. Zbog toga su lutkari često dobivali zabrane izvođenja, te su bili prisiljeni putovati u nove gradove Europe (Županić Benić, 2019).

Početak 20. stoljeća događaju se velike promjene u lutkarstvu. Započinje prvo sustavno obrazovanje lutkara, izdaju se lutkarski časopisi, osnivaju se brojne kazališne skupine, uvode se novi stilovi izvođenja. Na sceni se primjećuje utjecaj kubizma, simbolizma, i ekspresionizma, lutka u predstavi postaje simbolom, a prvi puta javlja se i kombinacija glumca i lutke na pozornici. Za razliku od azijskog lutkarstva, u kojem je struktura pripovjedačka, u europskom lutkarstvu koristi se klasična dramska struktura, a predstave se dijele na komedije, parodije i satiru.

U Hrvatskoj je lutkarstvo doživjelo svoj procvat 1920. godine osnivanjem prvog marionetskog kazališta u Zagrebu. Osnivači ovog kazališta, dr. Velimir Deželić, skladatelj Božidar Širola, scenograf Ljubo Babić i pjesnik Dragutin Domjanić, ujedno su i režirali autentične lutkarske igrokaze poput *Petrice Kerempuha* (Vuković-Žunić, J., Delaš, B., 2006).

Iako su nekada lutkarske predstave bile namijenjene odraslim gledateljima, baš kao i bajke odraslim slušateljima, u današnjem kazalištu lutaka izvedbe se većinom izvode za djecu, pa stoga ne čudi stav da je lutkarstvo kao umjetnost namijenjeno isključivo djeci.

3. Lutka

Lutka je temeljno izražajno sredstvo u lutkarstvu, pa ako na nju gledamo na materijalnoj razini, ona je predmet koji već tisućljećima fascinira čovjeka svojom poetskom mogućnošću (Županić BeniĆ, 2019). Sam pojam 'lutka' je mnogoznačan, navodi autorica, te podrazumijeva bilo koju figuru namijenjenu dječjoj igri, dok uz lutkarstvo vežemo scensku lutku, odnosno lutku kao pokretnu figuru. „Prikaz određene scene pokreće asocijativno i simboličko mišljenje tako da je u svakom slučaju publika sukreator procesa. Upravo zbog toga lutka kao materijalni objekt može biti sve, bilo koji predmet, materijal, ona uopće ne treba imati vizualna obilježja karaktera da bi prikazala karakter, njezina autentičnost i život potječu od animatora koji imaginacijom i animacijom publici dočarava karakter.“ (Županić BeniĆ, 2019. „Lutkarstvo i dijete“). Osim klasičnih lutki u kazališnom svijetu nije neobično susresti i raznolike predmete iz svakodnevnog života koji su dobili novo značenje u predstavi. U knjizi „Lutka ima i srce i pamet“, Zlatko Bastašić navodi kako i obična kliješta (tzv. papagajke) na pozornici doista mogu postati prava papiga. Mnogi umjetnici u današnje vrijeme odlučuju se na takve neobične „lutke“. Jedan od njih je i poznati Sergej Obrazcov, začetnik kazališta predmeta i materijala. On je prvi predstavio lutkarstvo kao umjetničku formu, i zato se danas smatra jednim od najvećih lutkara 20. stoljeća i začetnikom kazališta predmeta. Obrazcov nije bio lutkar u strogom smislu te riječi. Prema tradicionalnom kazalištu lutaka odnosio se s poštovanjem, no nikada ga nije previše zanimalo. Smatrao je da bi "novo lutkarsko kazalište" trebalo imati samostalno postojanje. Glumac, odnosno lutkar mora biti više od običnog upravljača lutke, te postati jedno s lutkom. Takva metoda naziva se još i metodom emocionalnog iskustva (Jarovtseva, 2012).

Lutke se mogu pojavljivati u raznolikim oblicima. Zanimljiv je primjer iz waldorfske pedagogije gdje lutke imaju vrlo malo naglašenih detalja. Često su lutke bez očiju, nosa i usta, a razlikuju se samo po frizuri, boji kose i odjeći. Koriste se marionete i tzv. stolne lutke koje mogu samostalno stajati na pozornici, a voditelj ih pokreće rukama lagano, pripovijedajući, bez naglih pokreta i naglašavanja dramskih efekata. Namjera je djeci ostaviti što više slobode u vlastitom kreiranju izgleda i raspoloženja lutke i ne ometati proces ulaženja u imaginativni svijet priče.

Razlikujemo dvije glavne skupine: lutke marionete i ručne lutke (Pokrivka, 1978).

3.1. Marionete

Marionete imaju dugu tradiciju. U svojim predstavama koristili su ih još i stari Grci, Rimljani i Egipćani, no nije moguće odrediti točno vrijeme njihova nastanka. Danas su marionete dosta zahtjevne za baratanje, stoga u kazalištima znaju imati i po trideset konaca za upravljanje pokretima. No, u početku su bile dosta jednostavne. Imale su samo jednu šipku za animaciju koja je išla iz lutkine glave. Lutka marioneta sastoji se od glave, trupa, nogu, i ruku koji su koncima povezani za drveni kontrolnik (Glibo, 2000). Marionete su isprva bile korištene na dvorovima kako bi zabavile plemstvo, no kasnije su se preselile i u crkve gdje su prikazivale različite biblijske teme. Nešto kasnije raširile su se i u puk gdje su zamijenile lutku ginjol u putujućim kazalištima.

Slika 1. Marioneta

3.2. Ginjol

Županić BeniĆ (2009), navodi kako postoje dva tipa ručnih lutaka, a to su ginjol i zijevalica. Ime za ručnu lutku ginjol dolazi od imena malenog lutka Guignola kojeg je osmislio francuski lutkar Laurent Mourguet (Županić BeniĆ, 2009). Lutka ginjol navlači se na ruku poput rukavice i funkcionira kao produžetak ruke. Lutka se sastoji od trupa, glave i ruku. Glavu lutke pokreće kažiprst, a ruke pokreću mali prst i palac. Ovaj tip lutke najčešće nema noge, no ukoliko ih ima, one su prebačene preko paravana prema publici. Obično su statične, ali se mogu i pokretati prstima druge ruke. Ova lutka svoje emocije najviše izražava pokretima glave. Svaki položaj glave ima svoje značenje, na primjer, kada je glava nagnuta prema dolje znamo da lutka osjeća tugu, kada je glava nagnuta blago unazad lutka prikazuje autoritet ili bahatost. U

animiranju lutke ginjol potrebno je svaku akciju preglasiti kako bi publika razumjela značenje. Tu su, također, i pokreti rukama. Lutka najčešće koristi ruke za držanje rekvizita, no ona može rukama i mahati, pljeskati, pomilovati i zagrliti drugu lutku, kao i još mnogo toga. Pokreti koje lutka izvodi moraju biti jasni i artikulirani kako bi namjera lutke bila što jasnija.

Slika 2. Lutka ginjol

3.3 Zijevalica

Lutka zijevalica, poput ginjola, navlači se na ruku. Lutka se sastoji od glave sa naglašenim velikim ustima, te ponekad tijelom s rukama i nogama. Usta zijevalice najvažniji su dio ove lutke, ona imaju mogućnost zatvaranja i otvaranja, pa tako ostavljaju dojam da lutka zaista govori. Ovaj tip lutaka najčešće se koristi kada govor čini najjaču poruku predstave ili kada se naglašava važnost govora za karakter lutke (Županić Benić, 2019). Osim pomičnih usta ova lutka može imati i druge pomične dijelove. Tako, na primjer, znaju imati pomične oči kojima mogu gledati u svim smjerovima ili pak pomične kapke. Nadalje, ako lutka ima tijelo, može imati i pomične noge i ruke. Ukoliko je pomična samo jedna ruka, dovoljan je jedan animator za njeno pokretanje. Lutkar jednom rukom otvara i zatvara usta dok drugom rukom animira ruku. Ukoliko lutka ima pomične i ruke i noge, tada je za njeno animiranje potreban još jedan lutkar. U tom slučaju jedan animator pokreće glavu i ruke lutke, dok drugi pokreće noge. Lutka zijevalica jednostavna je za baratanje, a njezina složenost ovisi o namjeni. Lutka zijevalica može se napraviti i od obične čarape na koju se ušiju dva gumba umjesto očiju, dok je nešto složeniji tip ove lutke namijenjen za filmsku produkciju. Danas rijetko tko nije čuo za poznate lutke Jima Hensona, zvane „Muppets“, koje su, nakon što su se proslavile na malim ekranima, prešle i na velika filmska platna. Poznata lutka žabe Kermita nastala je u radionici

Jima Hensona od starog zelenog kaputa i dvije ping-pong loptice, a danas je poznata u cijelom svijetu (Županić BeniĆ, 2019).

Slika 3. Lutka zijevalica (Kermit)

3.4. Lutke sjene

Lutke sjene, kao i mnoge druge lutke, potječu s Dalekog istoka. One su dio bogate tradicije u mnogim azijskim zemljama, počevši od Kine i Indije. U Indiji su se ove lutke najčešće koristile u vjerskim ceremonijama, a takve predstave smatrale su se bogoslužjem (Županić BeniĆ, 2019). Lutke i pripovjedača najčešće je pratila glazba, a predstava je imala pripovjedačku strukturu. Pod utjecajem indijskih religioznih epova u Indoneziji su također prevladavale izvedbe vjerskog karaktera. U Kini su se izvedbe bazirale na pripovijedanju narodnih priča i legendi, dok su Turska i Grčka stavljale naglasak na svakodnevni život, stoga je u predstavi prevladavala satira (Županić BeniĆ, 2019). „Lutke sjene nisu samo objekt načinjen od kože, drva, kartona ili papirusa kojima se izvodi lutkarska predstava, već je to spoj više elemenata koji djeluju zajedno. Doživljaj ljepote oblika lutke upotpunjen je kombinacijom svjetla i platna odnosno ekrana na kojem se projiciraju sjene.“ (Županić BeniĆ, M. „Lutkarstvo i dijete“, 2019). U kazalištu sjena lutke su najčešće dvodimenzionalne. One se nalaze između platna i svjetla koje udara u platno. Upravo pomoću svjetla lutka sjena ostavlja trag, tj. obris na platnu. Stoga su lutke očišćene od suvišnih detalja, te prikazuju samo ono najvažnije kako bi se prepoznalo koga lutka predstavlja. Time ostavlja mjesto dječjoj mašti koja gradi vlastitu sliku lutke. Lutke sjene dijele se na dvije vrste: transparentne sjene i lutke izrađene od neprozirnih materijala. Transparentne lutke u prošlosti su bile izrađene od kože koja je bila istanjena i ofarbana, a ponekad bi se još izbušile brojne rupice kroz koje bi onda prodiralo svjetlo. Danas

se ovaj tip lutke izrađuje od materijala poput prozirnih folija ili svile. „Prozračnost, sinteza svjetlosti, boje i krhkost figure koja se projicira i pomiče na platnu, budi u gledatelju prekrasan estetski doživljaj koji rezultira divljenjem i oduševljenjem publike.“ (Županić Benić, M. „Lutkarstvo i dijete“, 2019.). Lutke izrađene od neprozirnih materijala kako i samo ime nalaže napravljene su od materijala koji ne propušta svjetlo. One na platnu ostavljaju tamne i jasne siluete. Materijali koji se najčešće koriste za ovakve lutke su papir, karton i šperploča. Tijelo lutke animira se nosivom žicom, dovoljno čvrstom da drži lutku. Kod ovih lutaka također imamo podjelu na jednostavne i složene po načinu animacije. Složenost lutke ovisi o broju pokretljivih dijelova. Ove se lutke pokreću iza platna, na taj način animator i same lutke nisu vidljivi, nego se s druge strane platna ocrtavaju sjene lutaka.

Slika 4. Lutka sjena

3.5. Javajka

Lutka Javajka pripada vrsti lutaka na štapu. Ona, kao i prethodne, potječe sa Dalekog istoka, točnije, s otoka Jave, po kojem je i dobila ime. Lutka Javajka slična je lutkama iz kazališta sjena po načinu animacije. Obje lutke pokreću se štapom, no za razliku od lutaka u kazalištu sjena koje su plošne, lutka Javajka je trodimenzionalna. Lutku čine glava, gornji dio trupa, donji dio trupa (odnosno suknja) i ruke. Štap za pokretanje lutke prolazi kroz cijelo tijelo, pa završava u glavi, a suknja koju lutke imaju umjesto donjeg dijela tijela prekriva animatorovu ruku. Zato i muške i ženske lutke umjesto donjeg dijela tijela imaju suknju. Gornji dio trupa najčešće je šuplji kako bi omogućilo pokretanje štapa. Trup lutke je zasebna cjelina koja se sastoji od elipsoidnog dijela koji predstavlja ramena lutke, a na njega su pričvršćene

ruke. Glavu je moguće pokretati gore-dolje, lijevo-desno, a ruke se pokreću zasebnim mehanizmom, odnosno pomoću žice i mogu se pomicati u svim zglobovima. Lutka Javajka klasičan je oblik lutke na štapu, no postoji još mnogo varijacija te lutke kao, na primjer, lutka hibrid koja se animira ispred lutkara, zatim kombinacija lutke zijevalice i lutke na štapu, pa čak i kombinacija lutke na štapu i dijelova tijela gdje umjesto lutkinih ruku animator koristi vlastitu ruku. Također, u ovaj tip lutke spadaju i divovske lutke na štapu kojima upravlja nekoliko animatora.

Slika 5. Lutka Javajka

4. O igri i simboličkoj igri

Igra je u ranom djetinjstvu primarni medij pomoću kojeg dijete upoznaje svijet. Dijete je u igri potpuno oslobođeno straha od neuspjeha i kritike, pa stoga dijete najbolje uči igrom. U igri dijete može ponovo proživljavati određene situacije, bolje ih razumjeti i sagledati.

U ranoj dobi djeteta prevladava simbolička igra. Pomoću simboličke igre djeca stvaraju imaginarne situacije i probleme. Naziva se još i imaginativna igra, igra fikcije, iluzorna igra i igra uloga. U simboličkoj igri dijete pomoću različitih simbola reprezentira osobe, događaje, objekte i slično. Ponavljaju se i rekonstruiraju oni događaji koji su izazvali osjećaj ugone i zanimanja. Razvojni psiholozi, poput Vigotskog i Piageta, dovode simboličku igru u vezu sa strukturom dječjeg mišljenja. Vigotski navodi kako dijete razvija mišljenje pomoću igre, dok Piaget smatra kako je igra produkt dječjeg razvoja mišljenja, pa tako ovisno o razvijenosti dolazi do različitih stadija igre.

Simbolička igra javlja se u ranoj dobi djeteta zbog velike želje i potrebe djeteta da se približi svijetu odraslih, kao i zbog zadovoljavanja svih nerealiziranih želja. Kod mlađe predškolske djece u igri lutkom dominantnija je motorička komponenta. Dijete još nema dovoljno razvijen fond riječi da bi se njima kao simbolima izražavalo, pa se služi pokretima (lupa, maše, rasteže, baca) i mimikom kako bi se izrazilo (Glibo, 2000).

Svako dijete želi biti kao odrastao čovjek i raditi sve što rade roditelji i drugi odrasli uzori djeteta. Zbog te velike želje, koju nije moguće ostvariti u stvarnom životu, dijete ulazi u svijet imaginacije i stvara svoj svijet u kojem može biti odrastao. Tako u vrtićima često možemo uočiti kako se djeca u simboličkoj igri igraju vožnje automobila, frizerskog salona, kuhinje i mnogih drugih aktivnosti koje su zamijetili u svijetu odraslih. Tom igrom dijete zadovoljava svoju potrebu da bude kao odrasli. Kroz igru dijete ispituje svoje sposobnosti i razvija divergentno mišljenje. Oponašanje određenih situacija i događaja pomaže djetetu da stekne nova iskustva bez straha od posljedice i neuspjeha.

Simbolička igra podrazumijeva različite psihičke procese, poput razvoja emocionalnosti, stvaralaštva, mašte i kognitivnog razvoja djeteta, koji se razvijaju tijekom igre. (Duran, M., Plut, D., Mitrović, M. 1987).

Dijete u simboličkoj igri uči o svijetu u kojem živi. Prema Duran (1988) simbolička igra javlja se oko osamnaestog mjeseca djetetova života, sa pojavom simboličke funkcije, te se razvija kroz cijelo djetinjstvo. U simboličkoj igri djece u početku prevladavaju svakodnevne

radnje odraslih osoba, tek nešto kasnije, nakon treće godine, može se zamijetiti i oponašanje međuljudskih odnosa odraslih.

Ivon, H. (2010) navodi kako je lutkina komunikacija simboličkim pokretima, glasom i vizualnim izgledom upravo ono što ju čini simbolom u dječjoj igri, te kako dijete pomoću lutke izražava svoje mišljenje o okolini koja ga okružuje.

Slika 6. Djeca u interakciji s lutkama

5. Dijete i lutka

Lutka u djetetovom životu zauzima važno mjesto. Ona se pojavljuje u umjetničkim aktivnostima, lutkarskim predstavama, obrazovnim aktivnostima i didaktičkim igrama, terapiji, slobodnoj ili vođenoj simboličkoj igri.

U predstavama dijete sudjeluje kao promatrač ili sudionik, u slobodnoj igri samo manipulira lutkom, a u djetetovoj interakciji s odraslim lutka postaje posrednik u komunikaciji.

Gledanjem lutkarskih predstava dijete uči o međuljudskim odnosima, normama društva, prihvatljivom ponašanju i usvaja važne pouke. Predstava ima veliki utjecaj na razvoj djetetovog karaktera kao i osobnosti i to na tri razine - estetskoj, etičkoj i emocionalnoj (Majaron, 2004). Djeca na nesvjesnoj razini povezuju radnje koje se zbivaju u predstavi sa stvarnim situacijama. Uživljavanjem u radnju predstave dijete se može riješiti mnogih frustracija i osjećaja koji ga opterećuju. Kada, na primjer, glavni lik u predstavi proživljava strah, dijete će zajedno s junakom proći kroz taj osjećaj, pa tako možda umanjiti vlastiti strah u sličnim situacijama. Odigravanjem ciljanog sadržaja za pojedine grupe u predškolskom odgoju možemo na nesvjesnom nivou utjecati na rješavanje sukoba u grupi ili prihvaćanju novih članova u njihovu zajednicu. Dijete će nesvjesno prepoznati podudarnost između sadržaja predstave i vlastitog iskustva, a to mu može pomoći da sagleda problem iz druge perspektive i nauči kako se prihvatljivo ponašati.

Lutka ima utjecaj na široki spektar djetetova razvoja. Teorijsko polazište koje potvrđuje holističko djelovanje lutke potkrijepljeno je teorijom H. Gardnera (1993) koji je definirao sedam inteligencija koje rijetko djeluju samostalno, a njihova umreženost posebno je intenzivna u dramskim aktivnostima i u igri lutkom. Dijete u lutkarskim animacijama lakše sagledava i iznosi svoje emocije (intrapersonalna inteligencija), sagledava situaciju ili problem iz perspektive drugog učenika (interpersonalna inteligencija), rukuje lutkom i izražava se pokretom (tjelesno–kinestetička inteligencija), izražava se u pismenom i usmenom obliku (jezična inteligencija), proizvodi zvukove i ritam, te pjeva (glazbena inteligencija) (Tomasović, 2016, prema: Özdeniz, 2001., Korošec, 2013.).

Još prije četiristo godina češki pedagog J. A. Komensky, autor prve slikovnice za djecu, istaknuo je kako je drama sredstvo za sveobuhvatni razvoj djeteta, zabavu i način usvajanja prihvatljivog ponašanja (Bredikyte, 2004). Igrokazima potičemo djecu da maštaju i samostalno ili u grupi osmišljavaju raznolike scenarije, izrađuju dijelove scenografije i rekvizita. Dječja mašta dobiva potpunu slobodu u kreiranju vlastitog svijeta. Osmišljavanjem dijaloga u predstavi ili pak u slobodnoj igri lutkom, djeca uvježbavaju svoje govorne i komunikacijske

sposobnosti, razvijaju samopoštovanje, usvajaju prosocijalno ponašanje. Korištenjem lutke u predškolskoj skupini potičemo djecu na istraživanje i kontroliranje svojih emocija, kao i na izražavanje svojih ideja i zamisli.

U slobodnoj igri dijete pomoću lutke isprobava različite scenarije te istražuje svoje mogućnosti. U dječjim rukama lutka dobiva potpuno novo značenje i postaje novo biće. Dijete svoju energiju i iskustva prenosi na lutku i poistovjećuje se s njom. Iako se u igri najčešće koriste vlastitim iskustvima i doživljajima, djeca su svjesna da je to igra pretvaranja, te da je sve u njoj samo „kao da“. Jedino ona djeca kod koje postoje dublji znakovi depersonalizacije ili djeca koji imaju teže psihičke poremećaje neće moći odvojiti lutku od zamišljenog bića koje ona predstavlja (Ivon, 2010).

U igri dijete može koristiti lutku na nekoliko načina. Dijete u igri može ponavljati različite svakodnevne nekonfliktne situacije, poput hranjenja, kuhanja, šišanja i slično. Pri takvom načinu korištenja lutke, dijete zadovoljava svoju potrebu da bude poput odraslih, pa taime utvrđuje obrasce prosocijalnog ponašanja.

Dijete lutku može koristiti i u svrhu oživljavanja konflikta bilo iz vrtićkog ili kućnog okruženja. Na taj način dijete može isprobavati različite načine rješavanja problema ili konflikta, te izabrati najbolje rješenje. Županić Benić (2019), navodi kako je upravo ta sposobnost odabiranja načina reagiranja ili rješavanja konflikta važna u kasnijem razdoblju kako bi dijete moglo razumjeti uzročno posljedičnu povezanost i kako bi moglo prihvatiti posljedice svojih postupaka.

Dijete u kontakt s lutkom može doći i u terapijskom okruženju kao sredstvom za rješavanje straha, bijesa, frustracija i slično. U igri s lutkama dijete lakše prolazi kroz svoje strahove i lakše prihvaća teške situacije koje u stvarnosti možda ne bi tako lako podnijelo. Kroz takvu igru uloga dijete u lutki pronalazi „dvojnika“ s kojim se može identificirati. Ivon (2010) karakterizira lutku kao „autoritet koji je dijete samo odabralo“, što pomaže djetetu da bude spontanije i opuštenije i izbjegne potencijalno stresne situacije sa odraslima. Nadalje govori kako je lutka neka vrsta dječjeg utočišta u koje se ono može skloniti. Daje primjer djeteta koje zbog svoje sramežljivosti nema motivaciju da progovori, izrazi svoje osjećaje ili istražuje. Takvom djetetu lutka je sigurno utočište gdje će ono u miru moći otkrivati svoje sposobnosti i pronaći „slušatelja“ kojemu se može bez straha povjeriti. Isto tako, kada dijete izražava svoje osjećaje putem lutke ne osjeća odgovornost oko toga što je lutka izrekla. Ne čudi stoga da se mnogi psiholozi u terapiji s djecom koriste upravo lutkom kao posrednikom u komunikaciji.

U svom dugogodišnjem radu, koristeći lutke u terapiji s djecom, Bastašić otkriva kako je najbolje koristiti lutke neutralnog izraza lica. Na taj način dijete će svoje emocije podariti lutki i igrom joj dati izraz (Bastašić, 1988).

Kada dijete radi predstavu, potrebno je ne uplitati se previše, jer pretjeranim komentarima i zaustavljanjem igre remetimo dječju spontanost. Igra se može odvijati bilo gdje, pa tako i na običnom stolu, ali ukoliko dijete treba neku vrstu distance, možemo uvesti i paravan iza kojeg se dijete može sakriti (Bastašić, 1988). Dijete u igri lutkama prati reakcije terapeuta (odraslog), pa na temelju njih modificira igru. Da bi dijete povjerovalo u igru lutkom i otvorilo se lutki, terapeut ili odrasla osoba isto tako mora vjerovati u čaroliju lutke, jer ako ne uspije uspostaviti vezu sa djetetom u sebi, dijete mu neće vjerovati (Bastašić, 2014).

6. Lutka kao pomoćno sredstvo u komunikaciji

Prema Tatković (2016), komunikacija je pedagoški, psihološki i socijalni proces. Korošec (2004) navodi kako je komunikacija kompleksan i mnogostruk proces dijeljenja informacija koje ne nose samo poruku izgovorenu značenjem samih riječi, već i poruku o namjerama, porijeklu i međuljudskim odnosima.

Iako se u vremenu u kojem živimo komunikacija većinom odvija putem novih medija, ne smije se zaboraviti važnost komunikacije „licem u lice“, pogotovo kada su u pitanju djeca. Miljak (1987) navodi kako je bitno posvetiti puno pažnje razvoju komunikacije u predškolskom razdoblju, jer je ona početak postajanja čovjekom. Komunikacija, kada je u pitanju dijete, mora dopuštati slobodno izražavanje djeteta, poticati njegovu samostalnost, a poruke upućene djetetu moraju biti jasne (Tatković, N., Diković, M., Tatković, S., 2016). Dijete u ranom djetinjstvu i u daljnjem razvoju usvaja vještine komunikacije, pa se može reći da se njegova komunikacija najčešće odvija putem igre (Bastašić, 2014).

Mnogi autori, poput Oaklander, Perrow, Bastašića i Županić Benić, navode kako je lutkom puno lakše doprijeti do djeteta i potaknuti ga na suradnju i komunikaciju. Koliko god se odrasli trudili da postignu prijateljski i ravnopravni odnos s djetetom, dijete će na njih uvijek gledati kao na autoritet, dok će na lutku gledati kao na svog prijatelja i vršnjaka.

U komunikaciji s djetetom treba biti iskren i otvoren, te imati smisao za humor kako bi dopustili djetetu, koje živi u nama, da dođe do izražaja (Oaklander, 1978). U komunikaciji će se dijete lakše otvoriti onoj osobi koja se prema njemu odnosi s uvažavanjem, bez osuđivanja i osobi s kojom se osjeća najsigurnije (Oaklander, 1978). Upravo zbog toga dijete se lakše otvara lutki nego odrasloj osobi. Iako su djeca svjesna da odrasla osoba upravlja lutkom, ona vjeruju da odrasla osoba ne zna tajne koje su otkrili lutki (Korošec, 2004).

Komunikacija koja se odvija tijekom rada s lutkom je dvosmjerna, a slanje poruke je posredno, odnosno posrednik je lutka. Odgojitelj se najprije obraća djeci lutkom, a zatim djeca reagiraju pomoću svoje lutke. Takvom komunikacijom potičemo djecu da se izraze u svom osobnom stilu, pa tako dolazi do nastajanja originalnih i novih poruka (Korošec, 2004). U predstavama koje služe kao komunikacijsko sredstvo u rješavanju konflikta dijete može imati ulogu animatora ili ulogu publike. Dijete koje u rukama ima lutku na sceni će moći na vlastiti način urediti svijet i prolaziti kroz konflikt nad kojim u stvarnom životu nema kontrolu (Korošec, 2004).

Psihologinja Violet Oaklander u svojoj knjizi “Prozori u svet naše dece” (Windows to our children) opisuje kako se u svojoj praksi često služi Gardnerovom metodom pričanja priče s djetetom. Dijete u tom procesu najprije samo osmišljava i priča priču, koja mora imati početak, sredinu i kraj. Kada priču ispriča do kraja, Oaklander počinje pričati svoju priču koja se sastoji od istih likova koje je dijete izmislilo. Svaku priču završava s poukom koja na suptilan način nudi odgovor na problem koji dijete ima.

Oaklander (1978) opisuje svoje iskustvo sa ovom metodom. Na jednoj hrpi nalaze se raznovrsne lutke i dijete sa te hrpe odabire jednu lutku koju samo oživljava. Ona tada započinje razgovor s lutkom koju animira dijete, te joj postavlja razna pitanja o lutki, ali i o djetetu. Autorica navodi kako se o djetetu može puno saznati i kroz sam odabir lutke. Neka od poticajnih pitanja koje autorica navodi su što lutka voli ili ne voli kod djeteta koje ju je odabralo, ili zašto lutka misli da ju je dijete odabralo. Nadalje ponekad ne moramo mi postavljati pitanja, već možemo uzeti drugu lutku koja će onda postavljati pitanja. U svom radu Oaklander je primijetila kako djeca puno brže i lakše odgovaraju lutki nego njoj.

Ukoliko želimo lutkama uprizoriti priču koja bi mogla pomoći djetetu da se riješi nekog emocionalnog balasta, dobro je poslužiti se savjetima koje u svojim knjigama “Bajke i priče za laku noć” i “Iscjeljujuće priče II” iznosi Susan Perrow (2008). Ona ističe važnost metafore kojom se pripovjedač služi kako bi utjecao na djetetovo ponašanje, odnosno razriješio neki emocionalni konflikt. Metaforičnost priče treba djelovati tako da dijete na nesvjesnoj razini prepoznaje svoj “konflikt”, dok u samoj priči likovi i događaji nimalo ne nalikuju djetetovoj životnoj situaciji. Njen savjet je da u priči ne smije biti moraliziranja i nikako ne smije u djetetu izazvati osjećaj krivnje.

Pričanjem poučnih priča, kao i lutkarskim predstavama, potičemo pozitivno ponašanje kod djece. Ovaj način rada otvara odraslom put u dječju imaginativnu stvarnost, te mu pomaže da na afirmativan i pozitivan način dopre do djeteta (Perrow, 2008).

7. Primjena lutke u predškolskoj ustanovi

Mnogo je načina za implementaciju lutke u obrazovne skupine. Ona je idealan pomoćnik odgojitelju u realizaciji odgojnog plana i programa, jer svojom pojavom zaokuplja svu djetetovu pažnju i neizravno ga poziva u proces učenja i komunikaciju (Županić Benić, 2019). Lutka je ujedno i prozor odgojitelju u unutrašnji svijet svakog djeteta. Promatranjem djetetove igre s lutkom odgojitelj može saznati ima li dijete probleme u društvenim odnosima, čega se boji, što voli raditi, može odrediti stupanj razvijenosti njegova govora, komunikacije, tjelesne sposobnosti i glazbene osviještenosti (Ivon, 2010). Osim boljeg uvida u dječji unutrašnji svijet autor navodi kako promatranjem djetetove igre lutkom odgojitelj može dobiti bolji uvid i u vlastitu praksu odgojnog rada, stoga sustavno praćenje djetetove igre može povećati odgojiteljevu kompetenciju. Odgojitelju lutka pomaže i da lakše uspostavi komunikaciju sa svakim djetetom, te stvori empatičan odnos. U trenutku kada odgojitelj uzme lutku u ruke, on postaje “drugi” u skupini, pa ga djeca percipiraju kao jednog od njih.

Kada u odgojnu skupinu dolazi novo dijete, važno je obratiti pozornost na njegovu integraciju u skupinu. Ukoliko primjetimo da dijete ima teškoća u integraciji, lutka nam uvelike može pomoći. Možemo uvesti novu lutku u grupu koja će se predstaviti grupi. Pomoću te lutke možemo izazvati empatiju kod djece i pomoći im da lakše prihvate novo dijete.

Lutku možemo koristiti i u svakodnevnim “ritualima” s djecom. U waldorfskoj pedagogiji naglašava se važnost lutkarskih predstava u radu s djecom kao i korištenje lutke u svrhu komunikacije s djecom. U dječjem vrtiću Vjeverica, u mješovitoj jasličkoj skupini koja radi po programu waldorfske pedagogije, djecu svako jutro, osim odgojiteljica, pozdravi i mali lutak imena Zvonko. Nakon slobodne jutarnje igre, kada se već skupe sva djeca, odgojiteljica pjesmicom “Zvonko sada zove” poziva djecu na pospremanje sobe i odlazak u krug, gdje ih čeka njihov prijatelj Zvonko. Kada se sva djeca okupe na tepihu, odgojiteljica, iz svoje košare u kojoj lutak spava, vadi Zvonka. On tada ide u krug i pozdravlja svako dijete. Dijete tada pruži ruku u znak pozdrava i nakon rukovanja pozvoni zvoncem koje se nalazi na njegovoj kapici. U predškolskoj mješovitoj skupini, provodi se isti ritual, ali osim pozdrava svako dijete može nešto reći lutku. Kada dijete u skupini želi nešto ispričati Zvonku nakon što ga pozdravi i poželi mu dobro jutro, kaže: “Imam nešto za reći”. Tada mu Zvonko daje znak da ga sluša, a dijete ispriča neku zgodu ili nezgodu ili pak nešto o čemu je razmišljalo ili radilo. Iako je ovo grupni oblik rada u kojem se neće sva djeca moći u potpunosti opustiti i prihvatiti otvorenu

komunikaciju, vremenom djeca stvaraju bliski odnos s lutkom i taj ritual postaje važan dio zajedničkog jutarnjeg okupljanja tijekom kojeg se djeca međusobno upoznaju i povezuju kroz razmjenu iskustava i emocionalnih utisaka. Osim tog socijalnog aspekta, važan je i utjecaj koji lutak ima na verbalno izražavanje doživljaja i emocija.

Odgovornik pritom ima priliku saznati kako se dijete danas osjeća, opterećuje li ga nešto i može li mu pomoći da taj dan prođe bez frustracija. Također može naučiti štošta o djetetu i njegovim obiteljskim prilikama, te ga tako bolje razumjeti i uspostaviti kvalitetniji odnos s njim i s njegovim roditeljima.

Izvođenje lutkarskih predstava za djecu također je jedan od načina primjene lutke u skupini. Lutkarske predstave mogu se izvoditi ako primjetimo neku konfliktnu situaciju u grupi, pa onda kroz predstavu prikažemo novo rješenje. Ipak, treba pripaziti da predstava ne bude doslovan prikaz situacije, već da drugačijim scenarijem i problemom potaknemo dijete na razmišljanje i eventualnu promjenu ponašanja. Osim u svrhu rješavanja konflikta, predstave možemo izvoditi prateći tijek godine, promjene u prirodi i obilježavanje rođendana i svetkovina.

U vezi s korištenje lutkarskih predstava u radu s predškolskom djecom zanimljivo istraživanje provedeno je u Litvi (Bredikyte, 2004). Ispitali su učinak metode dijaloške drame s lutkama (DDL) na razvoj verbalnih i komunikacijskih sposobnosti kod djece predškolskog uzrasta. U ovom načinu rada, koristeći lutke, dramatiziraju se bajke koje djeca vole i dobro poznaju. Dramatizaciju bajke može izvoditi odgajatelj, ali i djeca. Važno je da odgovornik ili učitelj održava aktivni dijalog sa svim sudionicima, te nakon izvođenja drame zajedno sa njima raspravlja o drami i odlučuje o daljnjim aktivnostima koje se mogu nadovezati na nju. Tijekom drame djeca imaju mogućnost utjecati na karakter i sam tijekom radnje. Na taj način djetetu ne nudimo gotova rješenja, niti namećemo vlastite ideje, pa to dovodi do toga da djeca izraze vlastito mišljenje o nekom problemu ili situaciji. Cilj je dijaloške drame s lutkama poticati različite oblike dječjeg samoizražavanja kao i razvoja govora. Rezultati istraživanja pokazali su da sistematska primjena DDL metode utječe na razvoj kreativnog samoizražavanja, stimulira dramske aktivnost, aktivira verbalno izražavanje i smišljanje priča. Ona također pomaže razvoju imaginativnih i kognitivnih procesa i na taj način doprinosi razvoju verbalnih i komunikacijskih kompetencija. (Bredikyte, 2004).

Jedan od načina upoznavanja djece s lutkom je aktivnost izrade vlastite lutke. Osim izrade klasičnih scenskih lutaka, poput zijevalice, ginjola, lutke sjene i ostalih, s djecom možemo izrađivati i neobične lutke na stopalima, koljenima, dlanovima ili prstima. Uzmemo li običnu krpu i zamotamo je na vrhove stopala poput kape, te na stopalo nacrtamo lutkino lice dobivamo novu lutku za animaciju (Korošec, 2004). Županić Benić navodi kako izradom vlastite lutke dijete stvara pozitivnu sliku o sebi, jer uviđa kako sam može izraditi lutku. Izrada lutke daje djetetu potpunu slobodu u likovnom izražavanju i razvija maštu, ali i mnoge druge vještine, poput šivanja, slikanja, kukičanja, pletenja, krojenja. Prilikom izrade lutke ne treba inzistirati na dosljednosti. Ukoliko dijete odluči da će napraviti lutku mačka, a taj mačak na kraju izgleda kao žirafa, ne treba dijete poticati da popravlja lutku, jer ako ono vjeruje da je to mačak, za njega je to dovoljno (Korošec, 2004 prema: Renfro, 1982., str. 24). Osvještavanje grešaka može sputavati kreativan izraz i djelovati demotivirajuće na sljedeće pokušaje (“Ja to ne znam”).

Slika 7. Izrada lutke marionete

Lutka prikazana na sl.8, primjer je jednostavne lutke marionete koja se može izraditi sa djecom u vrtićkoj skupini. Glava lutke napravljena je od vunene kuglice i zamotana u tkaninu, a tijelo lutke čini svilena marama izrezana u obliku pravokutnika dok ruke čine malene kuglice vune omotane kocem. Na kraju je potrebno zavezati krajeve konaca na obje ruke te provući

jedan konac kroz glavu lutke kako bi se i ona mogla pomicati. Jednom rukom upravljamo rukama a drugom glavu.

Slika 8. Finalni izgled marionete

Kraljević (2003) navodi kako je uvijek dobro nakon izrade lutke dijete potaknuti da svoju lutku i oživi, pri čemu nikada ne treba inzistirati na tome, već dati djetetu da samo odluči kada je spremno za animaciju. Objasnjava kako neka djeca odmah požele animirati svoju lutku, dok je drugima pak potrebno duže vrijeme da se ohrabre (Kraljević, 2003).

8. Zaključak

Lutka ima veliku važnost u povijesti mnogih naroda. Ona je prenosila legende i čuvala običaje mnogih kultura, ali je davala i dobar uvid u društvena zbivanja u zemlji, te prenosila nezadovoljstvo naroda vladajućima. Postepeno je iz kazališta za odrasle prešla u dječja kazališta i tamo našla najzahvalniju publiku. Osim u predstavama, lutke imaju važno mjesto u svakodnevici djeteta. One su njegovi partneri u igri, tješitelji i prijatelji kojima se raduje, na koje se može naljutiti, koje može maziti, ali smije i tući. One su pomoć djetetu u odrastanju i odraslima u odgoju djeteta.

Mnogi psiholozi koriste lutke u terapiji. Uz pomoć lutke možemo lakše dobiti uvid u stanje djeteta, kao i otkriti što se događa u njegovom obiteljskom i emocionalnom životu.

Korištenje lutke u predškolskom odgoju pruža velike mogućnosti za kreativan pedagoški pristup (Ivon, 2010). Ne samo da lutka svojim izgledom zaokuplja dječju pozornost, nego i podstiče dijete na istraživanje, komunikaciju i učenje. U ovom radu spomenuto je nekoliko autora koji naglašavaju značaj lutke u komunikaciji s djecom. Kao što je već rečeno, odrasli će za dijete uvijek predstavljati autoritet pred kojim se dijete u komunikaciji neće moći u potpunosti opustiti i otvoriti, dok lutka pruža sigurno utočište i prijatelja kojemu se dijete može povjeriti. Iza lutke i sramežljivo dijete postaje hrabro, te počinje istraživati svoje sposobnosti.

Korošec (2004), svojim istraživanjem o ulozi lutke u odgojno-obrazovnom procesu, podupire ovo stajalište dokazujući da lutka u razredu uvelike olakšava komunikaciju između djece i učitelja, kao i djece međusobno (Ivon, 2010, prema: Korošec, 2004).

Osim utjecaja koji lutka ima na razvoj i ostvarenje kvalitetne komunikacije, ona utječe i na mnoge druge aspekte djetetova razvoja. Sposobnost djeteta da preuzima razne uloge i stvara zamišljene scenarije izrazito je važna za razvoj imaginacije i utječe na cjeloviti razvoj djeteta (Bredikyte, 2004, prema: Singer, J. 1973).

Da bi rad s lutkom imao maksimalni učinak na dijete, odgojitelj mora biti dobro upoznat sa značenjem lutke, mora moći potražiti asocijacije i metafore oblikom, bojom i materijalom, kao i ostalim sastavnicama lutkarstva (Ivon, 2010).

Djetetov odnos s lutkama može promatrati na tri razine. Na prvoj razini dijete je gledatelj, no on je i dalje aktivan, jer njegove reakcije na igrokaz mogu otkriti puno o njegovoj osobnosti i interesima. Na drugoj razini dijete je sudionik igre lutkama ili jedan od aktera u

predstavi, uz odgojitelja ili drugu djecu, gdje ponovo njegove unutarnje misli i osjećaji dolaze do izražaja. Na trećoj razini dijete preuzima glavnu ulogu u dijalogu s lutkom i tu su njegove reakcije najrječitije te nam najviše otkrivaju.

Dobrobiti lutke u radu s djecom su brojne te je važno od najranije dobi uvoditi djecu u svijet fantazije i mašte, odnosno svijet lutkarstva. No pritom je najvažnije da onaj koji animira lutku doista vjeruje u “snagu lutke” te da ju koristi u pravoj mjeri.

Literatura

- Bastašić, Z. (1988). *Lutka ima i srce i pamet*. Zagreb: Školska knjiga
- Bastašić, Z. (2014). *Scenska lutka u psihoterapiji*. Velika Gorica: Etnološka istraživanja Vol. No. 18/19, Str. 19-33
- Duran, M., Plut, D., Mitrović, M. (1987). *Simbolička igra i stvaralaštvo*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
- Glibo, R. (2000). *Lutkarstvo i scenska kultura*. Zagreb: Ekološki glasnik
- Ivon, H. (2010). *Dijete, odgojitelj i lutka*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga
- Jarovtseva, I. (2012). *Sergej Obrazcov*. World Encyclopedia of Puppetry Arts: [Sergei Obraztsov | World Encyclopedia of Puppetry Arts \(unima.org\)](#)
- Jaffke, F. (2009). *Puppenspiel für und mit Kindern*. Freies Geistesleben.
- Kraljević, A. (2003). *Lutka iz kutka*. Zagreb: Naša djeca
- Majaron, E., Kroflin, L. (2004). *Lutka... divnog li čuda!* Zagreb: Denona d.o.o.
- Miljak, A. (1987). *Uloga komunikacije u razvoju govora djece predškolske dobi*. Zagreb: Školske novine
- Oaklander, V. (1978). *Windows to our children*. Moab, Utah: Real People Press
- Paljetak, L. (2007). *Lutke za kazalište i dušu*. Zagreb: Međunarodni centar za usluge u kulturi
- Pokrivka, V. (1978). *Dijete i scenska lutka*. Zagreb: Školska knjiga
- Perrow, S. (2008). *Bajke i priče za laku noć*. Velika Mlaka: Ostvarenje d.o.o.
- Perrow, S. (2013). *Iscjeljujuće priče II*. Velika Mlaka: Ostvarenje d.o.o.
- Tatković, N., Diković, M., Tatković, S., Valenčić Zuljan, M. i Juraković, L., (2016). *Pedagoško-psihološki aspekti komunikacije*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
- Tomasović, J. (2016). *Lutka u odgoju i obrazovanju*. Školski vjesnik: Časopis za pedagošku teoriju i praksu. Vol. 65 No. Tematski broj. str 357-367
- Vuković-Žunić, J., Delaš, B. (2006). *Lutkarski medij u školi*. Zagreb: Školska knjiga
- Županić Benić, M. (2009). *O lutkama i lutkarstvu*. Zagreb: Leykam international
- Županić Benić, M. (2019). *Lutkarstvo i dijete*. Zagreb: Leykam international

Popis slika

Slika 1. Lutka marioneta: [Механика театральной куклы | Художнику о театральных куклах \(wordpress.com\)](#)

Slika 2. Lutka ginjol: [BBC Radio 5 Live - In Short, Seaside resort bans 'violent' Punch and Judy](#)

Slika 3. Lutka zijevalica: [It's Time to Re-Re-Re-Meet the Muppets - The New York Times \(nytimes.com\)](#)

Slika 4. Lutka sijena: [Laser-Cut Shadow Puppets #ArtTuesday « Adafruit Industries – Makers, hackers, artists, designers and engineers!](#)

Slika 5. Lutka Javajka: [project x: a puppet primer | Clive Hicks-Jenkins' Artlog: \(wordpress.com\)](#)

Slika 6. Djeca u interakciji s lutkama: Jaffke, F. (2009) Str. 86

Slika 7. Izrada lutke marionete: slika je autorski rad

Slika 8. Finalni izgled marionete: slika je autorski rad

Izjava o izvornosti završnog rada

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada, kao i da se u njegovoj izradi nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

Vlastoručni potpis:
